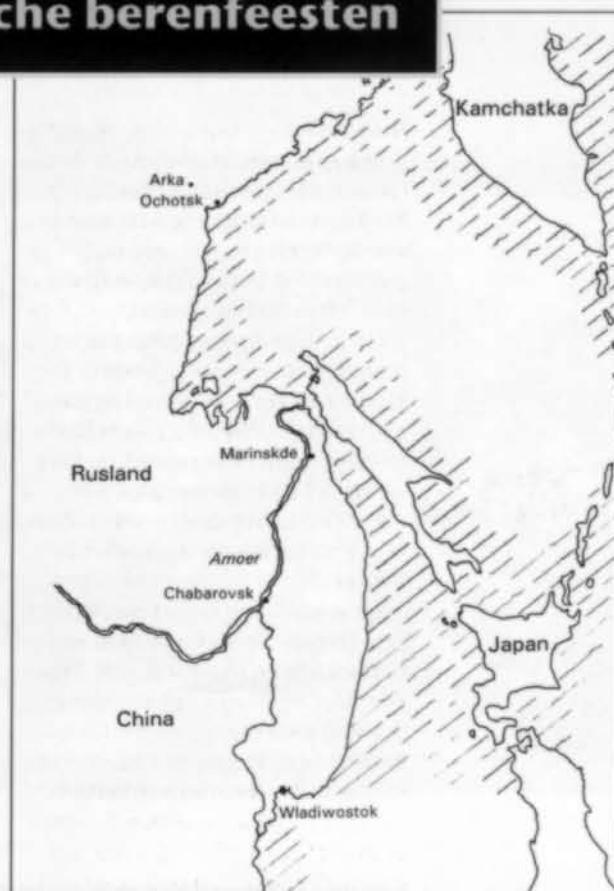

'Misschien ergens verderop aan de rivier'

Op zoek naar authentieke Siberische berenfeesten

Bijna alle Siberische volken, die een animistisch geloof belijden, kennen wel een eigen berencultus. De beer is voor de oorspronkelijke bevolking van Siberië wat de koe is voor Indiërs. Hij is het hoogste wezen uit de taiga en moet met respect worden behandeld. Volgens het oude volksgeloof huizen de zielen van voorvaders in beren. De Jakoet of Evenk die een beer afschiet en hem vervolgens mee naar huis sleurt om hem aan het spit te rijgen, gaat hierbij doordacht te werk, alsof hij zijn voorvader tijdens een bezoek onthaalt.

Het berenfeest vindt meestal plaats bij een bijzondere gelegenheid of in geval van tegenspoed; bijvoorbeeld als iemand komt te overlijden of als de buit van de jacht tegenvalt en de god van de taiga gunstig gestemd moet worden. Een speciaal hiervoor vetgemeste tamme beer wordt uit zijn kooi gehaald en met ketenen om zijn nek aan een paal gebonden. Omstanders sarren de beer en slaan en steken hem net zo lang met stokken en scherpe voorwerpen tot de beer uitgeput erbij neervalt en zijn laatste adem uitblaast.

Deze Evenk wordt 'de brigadier' genoemd. Hij is de oudste in het kamp bij de jachtvelden. Foto: Jacqueline Elich.

In 1992 ontdekten de grafisch ontwerper Jacqueline Elich en Petra Spiljard in het Etnologisch museum van Moskou foto's van een berenfeest. Ze vroegen zich af of er nog berenfeesten bestonden en gingen in het najaar van 1993 op zoek. Volgens de laatste informatie zou er het jaar ervoor in een van de dorpen aan de rivier de Amoer in het uiterste puntje van Siberië een berenritueel hebben plaatsgehad. Nivchen en Oeltsji maken naast andere volken in deze streek de oorspronkelijke bevolking uit. In Moskou vonden Elich en Spiljard met veel moeite een tolk bereid hen naar deze uithoek van het rijk te vergezellen en gedrieën namen ze een vliegtuig naar Chabarovsk in het Verre Oosten.

**rendierkaak
als
delicatesse**

De communisten vonden de berencultus maar barbaars en verboden het. Alleen op 7 november, de dag van de Revolutie, werd de berencultus in sommige dorpen zo nu en dan oogluikend toegestaan. De oorspronkelijke bevolking hechtte niet langer de ware betekenis aan het ritueel.

CHABAROVSK

'Het was november en in Chabarovsk was het nul graden. Er bleek een vliegtuig te gaan naar een van de dorpjes aan de Amoer, genaamd Marinskde. Dat vliegtuig hebben we maar genomen.'

Elich en Spiljard werden gastvrij onthaald door de burgemeester van Marinskde. Hij bood hen slaapplaatsen aan en 's ochtends, 's middags en 's avonds kregen ze zalm en kaviaar bij het eten. De burgemeester was, zoals de overgrote meerderheid van de dorpelingen, Russisch. Elich: 'Wij stelden de burgemeester op de hoogte van het doel van onze reis. Hij vertelde dat er aan de rand van het dorp drie Nivchen en vijf Oeltsji woonden en bracht ons er meteen in zijn jeep naar toe. De oudsten onder hen herinnerden zich wel in een verleden een berenfeest te hebben

bijgewoond. Maar dat was, zoals gezegd, lang geleden. Tegenwoordig waren er hier geen berenfeesten meer. Wel hadden ze gehoord dat er vorig jaar ergens verderop aan de rivier een berenfeest had plaatsgehad, maar details kenden ze verder niet.'

JAPANNERS

Dus zakten Elich en Spiljard steeds verder de rivier af in noordelijke richting, deels over land, deels over het ijs. Het werd almaar kouder en de tolk, die de omstandigheden van deze streek barbaars vond, begon te morren. In de dorpen hoorden ze telkens tegenstrijdige verhalen. De een kon zich amper herinneren wat een berencultus was, de ander wist te vertellen dat dieper de taiga in nog regelmatig berenfeesten plaatsvonden. Vorig jaar zou er nog een zijn geweest, ging het gerucht. Uiteindelijk kwamen Elich en Spiljard in Boelava aan.

'Het dorp Boelava bestaat uit twee delen die door een berg van elkaar worden gescheiden. Aan de ene kant van de berg wonen Russen, aan de andere kant de Oeltsji. Weer werden wij welwillend door de burgemeester ontvangen die ons meteen met de

Oeltsji aan de andere kant van de berg in contact bracht. Wij vroegen hen of er dit jaar een berenfeest zou plaatshebben. Nee hoor, was hun antwoord, daar deden ze dit jaar niet aan.

Enmaal thuis bij de burgemeester trok deze een videoband uit de kast en zei dat hij wel een berenfeest op video kon laten zien. Hij stopte de band in de video en op het scherm verschenen beelden van een berenfeest in Boelava zelf. Vorig jaar was een Japanse cameraploeg naar het dorp gekomen en de Oeltsji hadden op verzoek een berenfeest in scène gezet.'

EVENKEN

Dit was voor Elich en Spiljard het teken om de zoektocht te staken. Ondertussen waren zij iemand uit Ochotsk tegengekomen. Ochotsk is een piepklein plaatsje gelegen aan de enorme zee van Ochotsk. De man uit Ochotsk vertelde de meisjes over rondtrekkende Evenken. De Evenken stonden vroeger bekend onder de naam Toengoes, komen oorspronkelijk uit de streek ten oosten van het Bajkal-meer en zijn al lang geleden uitgezwermd over het Verre Oosten,

Evenk met zijn rendieren in het kamp in de buurt van Arka. Foto: Jacqueline Elich.

Evenkse vrouw verhuist per rendierslee haar spullen. Foto: Jacqueline Elich.

Oost- en Centraal-Siberië. Zij begraven hun doden niet in de grond, maar in de 'lucht', dat wil zeggen, ze stellen de doodkist op palen of op een boomstam. De tolk zag de glinstering in de ogen van Elich en Spiljard, begreep hoe de zaken er voor stonden en haakte af.

In Ochotsk vroom het twintig tot dertig graden. Elich en Spiljard kochten *pimy*, bontlaarzen, en per helikopter gingen zij op weg naar de jachtvelden van de Evenken.

RENDIERKAAK

's Zomers trekken alle Evenken in de streek rond, maar in de winter, die bijna negen maanden duurt, moeten de kinderen naar school en keren de moeders met hun kroost terug naar de dorpen. Slechts bejaarde vrouwen en jonge moeders met hun baby's houden zich samen met de mannen op in de buurt van de jachtvelden. Als de jagers hun kamp opslaan bouwen ze huizen op palen voor het proviand en zetten tenten op waar ze zelf hun intrek in nemen. Suiker, thee en meel krijgen ze aangeleverd en zij bakken twee maal per week brood. Voor de rest bestaat hun

menu uit rendier. Bij de thee gebruiken ze als delicatessen rendierkaak, die ze tot op het laatste botje afkluiven.

Een week logeerden Elich en Spiljard bij de Evenken in de taiga rond het dorpje Arka.

'Het rendier vormde een welkome afwisseling. Week in, week uit leefden we op vis. Langs de Amoer aten we bevroren zalm, gekookte zalm, zalmkaviaar, zalmsoep. Daar waar de rivier bevroren was, boorden de plaatselijke vissers gaten in het ijs en met een heel klein hengeltje zonder aas vingen ze de vis. Nu aten we een week lang gekookt rendiervlees.

De Evenken waren allerhartelijkst. 's Ochtends vroeg stak een rendier zijn neus bij ons in de tent en bleek een Evenk zijn opwachting te maken. Vervolgens nam hij ons op zijn rendierslee mee op jacht. Met lasso's vingen zij wilde rendieren. We communiceerden met ze door met handen en voeten te gebaren. Ze nodigden ons uit op de thee in hun tent en vergastten ons op rendierkaak'.

COLDHOTPACK

'Wij sliepen in de tent van twee

Russen, cultureel werkers naar ik aan nam. De gastvrije Russen organiseerden 's avonds culturele manifestaties en vertoonden video's voor een publiek van uitgeputte maar voldane Evenken.'

Na hun verblijf bij de Evenken vloegen Elich en Spiljard naar Jakoetsk, alwaar zij een vorst van veertig graden trotseerden. Van daaruit keerden ze naar huis. Binnenkort verschijnt een boek van hun reis. 'De lijn van het boek loopt van nul tot veertig graden onder nul. Je moet het boek bewaren in de ijskast. De tekst wordt gedrukt op *coldhotpack*, een materiaal dat de eigenschap heeft warm te worden bij hoge temperaturen en koud te worden bij lage temperaturen. Het boek zal *Voorbij Siberië* gaan heten, en verschijnt in een oplage van 250.'

Paul Alexander